Jak ja znov stała studentkoju

Halina Maksimjuk

Ne ono našy diêti pujšli v Prazi do školy! Dovełosie i mniê! Ja chodiła ciêły akademićki rôk 1998/99 na kursy češkoji movy *pro cizince* (dla čužoziêmciuv) pry Karlovum Universyteti (*Karlova Univerzita*). U svojiê 35 liêt mniê znov dali status studentki, znižku na vsiê autobusy, tramvaji itd., i naveť znižku do kina i teatru. Fajno było prypomniti sobiê studenćki čas.

Jednička

Deś u veresni 1998 ja pujšła zapisatisie na kursy češkoji movy v Karlovum Universyteti i napisati test, podług jakoho dilili kursantuv na grupy. Raniêj Vania dav mniê pudručnik češkoji movy, z kotoroho vôn učyvsie sam, i postrašyv mene: koli ja ne pudučusie po-češki i ne napišu testu poradočno, to mene zaličat do „zerovoji grupy", de nauku načynajut od češkoho alfabetu :) Nu to ja trochi poučyłasie...

Kvalifikacijny testy byli velmi považny, povno v jich było hramatyki, a to odmiêna prymiêtnikuv, a to ličebniki, a to razny inšy rečy. Storunok z deseť... Potum odrazu, na miêsti, siêty testy provirali i ociniali, i jakiś diaďko skazav mniê: *velice dobře, milá paní*. I ujaviête sobiê, mene odrazu vziali do grupy tretioho urovniu, de nekotory lude nekiepśko hovoryli po-češki i naveť vže trochi pisali.

Ja miêła zaniatki po pjať hodin u deń ciêłych deveť miseciôv. Voročajučysie z kursuv, ja jiêchała po synôv do školy. Pavła i Igora odvoziv do školy Vania, ale pud kuneć našoho peršoho roku v Prazi chłopci stali jiêzditi sami.

Učytelkoju v našuj grupi była pani Jana Součková. Peršy try miêseci išła velmi intensyvna nauka. My včylisie novych słôv, hramatyki, pisali eseji i zdavali razny testy. Pośla, koli stali bôlš

hovoryti i naohuł bôlš ponimati, my hlediêli filmy, jiêzdili na vyciečki, para razy byli v teatrovi. A v druhum semestrowi v četverhi prychodili do nas abo dyrektorka našych movnych kursuv, kotora rozkazuvała nam pro historyju Čechiji, abo učytel muzyki z keyboardom, kotory učyv nas spivati *české pisničkі* — tomu što, koli spivajete, lepi vyčuvajete akcent i melodyju movy. U češkuj movi takoje vyčuvanie velmi važne, bo kromi akcentu (jaki padaje na peršy skład u słovi) čechi majut šče dovhi i korotki samozvuki, kotory nadajut jich movi specyfičnu melodyčnosť.

Pud kuneć kažnoho z dvoch semestruv byv egzamin. Treba było napisati korotki esej i rozvezati para testuv z hramatyki. I ja zdała obadva egzaminy *na jedničku*! Oceny v čechuv (jak že ž inakš!) tože naodvorôt: 1 to naša 6 (*výborně — celująco*).

Kim z Koreji i inšy studenty

Poznakomiłaś ja z cikavymi ludima, z kotorymi potum šče dovho pudderžuvała kontakty. U našuj grupi byli, sered inšych, Kim z Koreji (Puvdennoji, zrozumiêło), Rasa z Litvy, Veronika z Nimečyny, Zuzanka zo Šveciji, Troy z Ameryki, Danielka z Norvegiji, para ludi z Rosiji. Nekotory prychodili ono na korotki kursy (6 tyžniuv), nekotory ostavalisie dovš.

Byv u nas i Filip zo Švajcaryji. Vôn velmi interesovavsie češkoju movoju i kažny dva roki pryjizdžav do Prahi, kob jijiê včytisie. Filip praciovav v universytećkuj biblijoteci v Berni, a svôj urlop vykorystovuvav jakraz na nauku češkoji movy. Čom akurat češkoji — vôn nikoli tołkom ne roztłumačyv.

Veronika vyjichała z Čechiji do Nimečyny z baťkami v 1970-ch litach, koli šče była małoju diêvčynkoju. Jak vyjšła zamuž, pryjizdžała čas od času do Prahi poučytisie češkoji movy, bo baťki siête zanedbali i do diti vdoma hovoryli ono po-nimećki. Veronika miêła dočušku Vijolu i hovoryła do jijiê po-češki, i na toj čas, jak była v Prazi, zapisuvała jijiê do češkoho sadka. Siêtym Veronika velmi mniê zaimponovała. My posla šče para razy spotykalisie, koli Veronika pryjizdžała do Prahi, ale potum naš kontakt oburvavsie, čoho velmi škoduju. Ja pisała do jijiê, ale vona, musit, pominiała adres, bo jeji muž byv pastorom i môh dostati inšu parafiju, ne znaju.

A Kima z Koreji ja naučyła vymovlati spuvzvuki *r*, *b*, *p*, bo vôn miêv z jimi problemy. U korejśkuj movi naohuł nema zvuku *r*, ale Kim jakoś naučyvsie.

Odnoho razu Kim, kotory byv dyplomatom i praciovav u korejśkuj ambasadi v Prazi, dav nam z Vaniom bilety na koncert korejśkoji narodnoji muzyki, skazavšy, što dla čužoziêmciuv siête bude cikave (sam, chitrun, ne schotiêv iti!). Koncert odbyvavsie na Pražskum Hradi, u tak zvanuj Hišpańskuj Sali. Bože, što za muka! Sidiêli my tam i sidiêli... Booooom, booom, i znov booom! Ni to bubny, ni to što. Ni zasmijatisie, ni zapłakati. Na takôm koncertovi my byli peršy i ostatni raz! Zanudilisie jak mopsy, a može šče j hôrš. Koli vsiê vychodili, jakiś čech skazav, kob usiê včuli:

— *Bylo to velmi zajímavé. Nemáte toho na zítra?*

Usia publika tak i pokotiłasie zosmichu sered pałacovych stiên.

Po paru miseciach intensyvnoho kursu ja vže dovoli dobre rozumiêła češku movu. Ale odnoho razu, koli jiêchała tramvajom do školy, za mnoju sidiêli try oburvanci i štoś hovoryli, a ja ne mohła jich poniati ani v zub. Pryjiêchała ja i rozkazuju siête svojôj učytelci, trochu perelakana, što vže tôlki času včusie, a ničoho ne rozumiêju. Ale pani Jana skazała, što to *bezdomovci*, i čechi jich

tože časom ne mohut poniati, bo vony hovorat slangom, a my, vjadomo, na literaturnuj ceśkuj movi (*spisovná čeština*).

Rano, jiêdučy do movnoji školy, ja naohuł čytała ceśki gazety, potum počała čytati knižki. Do toho my kažny večur ohladali ceśki televizijny noviny, pohodu i filmy. Siête vsio môcno pomohało naučytisie movy.

Na kuneć škôlnoho roku my v našum domi na hulici Podlešińskuj zrobili imprezu, pryšli čuť ne vsiê „studenty" z našoji grupy. Zo vsiêch znakomych z toho kursu ja najdovš trymała kontakt z Rasoju z Litvy. Šče j teper my z Rasoju čas od času posyłajemo sobiê mejli. Z Kimom ja pobačyłasie ostatni raz try-štyry roki posla našoho „studenctva", koli vôn pryjiêchav do Prahi i zaprosiv mene i našu učytelku, paniu Janu, do korejśkoji restauraciji. I to było naše ostatnie spotkanie. Kim znov pojiêchav do Koreji, choč use nam kazav, što joho žônka velmi lubit Prahu i choče tut žyti.

Moja lubov — Praha

Perejiêchavšy z Biłostoku do Prahi, my dosłôvno zachlisnulisie češkoju stolicioju. U kažny weekend my jiêzdili pobačyti što-leń nove. Vania kupiv knižku pro Prahu po-pôlśki (kob nam było poniatniêj), i my švendalisie, to po Hradčanach, to po Starôm Miêsti i joho uroklivych huličkach, to ohladali kostioły. Praha mene očarovała, spovoročyła i povaliła na kolina.

Najperuč my pojiêchali na *Václávak* (Plac Sviatoho Vacława). Tam nedaleko je miêstie, pry Narodnum Muzejovi, de spalivsie student Jan Palach, protestujučy protiv uvochodu soviêtuv do Prahi v 1968 roci. Okazałosie, što naša včytelka češkoji movy, Jana Součková, studyjovała razom z jim i trochu nam pro joho rozkazuvała. Pro Jana Palacha vsiê hovorat (vôn spalivsie 16.01.1969), ale vže mało chto znaje, što miêseć puzniêj, 25.02.1969, spaliv sebe druhi student, Jan Zajíc. Kob probuditi ludi, kob vony ne bojalisie i stali vojovati protiv komunistom. Ale ne vdałosie.

Ne mohli my ne projtisie desiatki razy i po Karlovum Mosti, kotoroho ne obminajut nijaki turysty. Tam je figura Sviatoho Jana Nepomućkoho, patrona mostôv, rybakôv, młynarôv, pływakôv, odnym słovom, tych usiêch, kotory majut štoś spôlnoho z vodoju. Usie turysty dotykajut pudstavy figury i viêrat, što siête prynese jim ščastie i što vony šče koli-nebuď vernutsie do Prahi.

Nedovho po perejiêzdi, u serpniovi 1998, my zrobili imprezu v našum domi, Vania zaprosiv usiêch svojich koleguv-amerykanciuv z analityčnoho oddiêłu Svobôdnoji Europy i ludi z biłoruśkoji redakciji Radiva Svoboda. Ne pometaju, kôlko dokładno vsiêch hosti było, ale mnužêń. Narobiła ja sałatok, upekła mjaso, kartoplanu babku, tiêsto — my festôvśko pryšykovalisie. Nu i fajno vsio vyjšło. Ono što tohdy ne pryjšli do nas našy zemlaki Tamara i Kostia Bondaruki, bo same pojiêchali do Pôlščy. My z jimi spotkalisie peršy raz uže v pazdzierniku, u Siarhieja Sokałava-Vojuša z biłoruśkoji redakciji Svobody. I od tamtoji porê spotykalisie vže regularno, jak zemlaki i svojaki.

Ja z Tamaroju Bondaruk, kromi vstrêčuv zvjazanych z radivom, spotykalisie šče čuť ne kažny tyždeń na kavi v Prazi — tohdy my chodili razom po sklepach i hovoryli dosyta, nikoli nam ne zabrakło tematuv do rozhovoru. My vse mohli spodivatisie na pomošč Bondarukôv, poraditisie jich abo prosto razom zjiêsti obiêd, posłuchati muzyki i vypiti vina. Koli my kupili dôm pud Prahoju, to poprosili Kostiu, batiušku, kob vôn nam joho vysvetiv. Ja hôrko płakała, koli Bondaruki vyjichali do Pôlščy. Takich dobrych i fajnych ludi zo sviêčkoju šukati! Koli tôlko možemo, pry našych odviêdkach u Pôlščy starajemosie z jimi pobačytisie, časom hovorymo

z Tamaroju po telefoni, ale to vže što inšoho, niž miêti jich tut u Prazi...

Čorstvoje i sviêže

A v veresni odviêdała nas moja mama. Pryjiêchała pojizdom, sama odna! Trochi bojałasie, ale pryjiêchała i była velmi zadovolana.

— Halinko — pytałasie mama v Prazi, — a čom usiudy piše *čerstvé pečivo*? Vony sviêžoho ne majut?

A *čerstvý* po-češki značyt sviêży. Mnôho je takich słôv, kotory podôbny do našych, ale označajut štoś inšoho, čym u nas. Časom možna naveť vyklikati konfuz, skazavšy neschoti štoś nefajnoho abo neprystôjnoho. Z nekotorych słôv my smijalisie, nekotorych tiažko było naucytisie... Nu, naprymiêr, samolot to po-češki *letadlo*, stevardesa to *letuška*, teatr to *divadlo*, a monaška to *jeptiška*. Teper to my vže pryvykli, ale vperuč... Čechi na vsio majut svojiê nazvy, muzyka v jich to *hudba*, komputer to *počítač*. Filmy v televiziji vsiê dabingovany, što mniê na počatku trochu mišało, ale čołoviêk v kunciovi do vsioho pryvykaje.

Na počatku nam najbôlš brakovało našoho chliêba, toho z Biłostôčyny, tut takoho dobroho ne majut. Para liêt ja naveť pekła svôj chleb, ale v kunciovi mniê nadojiêło, i my stali kupovati češki. Podôbno było i z vendlinami, ale ja teper paru mjaso sama, často pryvozimo kovbasy i šynki z Pôlščy, jak chto-nebuď do nas jiêde, to tože prosimo, kob pryvjôz. I jakoś žyvemo. Mušu skazati, što u nas na Pudlašy namnôho smačniêjše jiêdło, i takoje, jakoho tut nema abo ne było do ostatniono času. I huročkuv po chatniomu kvašanych ne było, i burakôv, i hrečki. Ale jak najiêchało tut ruśkich, to i buraki pomału pojavilisie, i kvašany hurki možna vže kupiti, i kaša hrečana je.

Nu, ale čechi tože majut svojiê specyfičny prysmaki, jak *knedliki*, *smažený sýr*, *vepřo-knedlo-zele* (knedliki, mjaso i zasmažana kapusta), golonku (*koleno*) tak samo dobru, jak u Pôlščy, abo *svičkovou* (vołova polendvicia). Češkie jiêdło možna polubiti, jak i Prahu.

Jak czytamy alfabet podlaski

Język podlaski zapisujemy zmodyfikowanym alfabetem łacińskim, różniącym się nieco od alfabetu polskiego. Poniżej podajemy zasady czytania liter, które nie występują w alfabecie polskim, oraz tych, których wymowa w gwarach podlaskich różni się od wymowy literackiej w języku polskim.

Litery ***Č č, Š š, Ž ž*** czytamy odpowiednio jak polskie ***Cz cz, Sz sz, Ż ż***.

Litery ***Ď ď, Ť ť*** czytamy odpowiednio jak ***miękkie d, t*** w języku rosyjskim (***дь, mь***).

Literę ***V v*** czytamy jak polskie ***W w***.

Literę ***H h*** czytamy dźwięcznie, to znaczy jak ***dźwięczny odpowiednik głoski Ch ch.***

Literę ***Ł ł*** czytamy bez zaokrąglenia warg, dotykając językiem przednich zębów, jak ***Л л*** w języku białoruskim lub rosyjskim.

Dyftong ***Ô ô*** czytamy zaczynając od ***u*** i szybko przechodząc do ***o***.

Dyftong ***IÊ iê*** czytamy zaczynając od ***i*** i szybko przechodząc do ***e***.

Dyftong ***Ê ê*** czytamy zaczynając od ***y*** i szybko przechodząc do ***e***.

Pozostałe litery alfabetu podlaskiego czytamy jak odpowiednie litery w alfabecie polskim.

Wspierajmy Svoja.org

Niniejszą lekturę pobraliście Państwo z biblioteki serwisu Svoja.org lub zrobiła to osoba, od której otrzymaliście Państwo ten plik. Wszystkie zasoby Svoja.org znajdują się w domenie publicznej, korzystanie z nich jest wolne od opłat.

Serwis Svoja.org założyliśmy na przełomie lat 2007 i 2008 z myślą o ratowaniu języka podlaskiego i jego dziedzictwa. Misję tę staramy się realizować w sposób maksymalnie spójny i uporządkowany, tzn. nadając temu mówionemu dotąd językowi formę literacką, własny alfabet i kodyfikację gramatyczną oraz utrwalając jego specyfikę i bogactwo syntaktyczne. To ostatnie zadanie realizujemy poprzez publikację tekstów oryginalnych oraz przekładów światowego dziedzictwa literackiego.

Nigdy nie zakładaliśmy, że będziemy zarabiać na tej działalności, i nie zamierzamy tego robić. Swoją pracę traktujemy jako spłatę długu wobec przodków, którzy nie dysponując dobrodziejstwami technologii zachowali nasz język do obecnych czasów i pokoleń potencjalnych użytkowników. Uważamy, że konsekwentne wprowadzanie języka na salony świata cyfrowego i jego „zadomowianie” w realiach epoki komunikacyjnej daje pewne nadzieje na dalsze [prze]trwanie.

Jeśli po lekturze e-booka, czytają Państwo również ten dodatek i mają podobne przemyślenia, to jakaś część naszej misji została wykonana.